

Розділ 10 Інформатизація бібліотек. Діяльність пунктів вільного доступу до мережі Інтернет

У звітному році інформатизація бібліотек ЦБС організовувалась відповідно до «Стратегії інформатизації Хмельницької міської ЦБС на 2013-2015 роки» та розроблених у 2013 р. «Концепції електронної бібліотеки Хмельницької міської ЦБС», «Положення про електронний каталог Хмельницької міської ЦБС».

У 2015 р. інформатизація відбувалася за наступними пріоритетними напрямками:

- удосконалення та популяризація офіційного сайту ЦБС;
- корпоративне створення краєзнавчої повнотекстової бази даних «Електронна бібліотека»;
- представлення створених ресурсів у мережі Інтернет;
- постійне навчання працівників та користувачів бібліотек;
- організація єдиної інформаційно-аналітичної служби збору, аналізу та узагальнення даних бібліотечної статистики;
- проведення ретроконверсії активного фонду центральної бібліотеки;
- реклама електронних ресурсів;
- розширення переліку електронних послуг, які надаються бібліотеками ЦБС.

У 2015 р. на виконання рішення міської ради від 28.11.2013 р. №786 була придбана повна версія програми АБІС «ІРБІС-64». Тож у звітному році перевага в інформатизації надавалась:

- вивченню та впровадженню нових можливостей програми автоматизації бібліотечних процесів;
- забезпеченню повного резервного копіювання системи та баз даних для їх відновлення у разі виникнення збоїв у роботі;
- упорядкуванню електронних ресурсів за допомогою електронного каталогу.

Підрозділ 10.1 Наявність комп'ютерної техніки

У бібліотеках Хмельницької міської ЦБС станом на 01.01.2016 р. зосереджено 55 комп'ютерів, 36 одиниць копіювально-розмножувальної техніки. 14 бібліотек системи підключені до Інтернету, як дротового, так і через Wi-Fi, який на сьогодні доступний у 8 бібліотеках міста (ЦБ, бібліотеках-філіях №№2, 7, 8, 9, 11, 12, 14).

Для користувачів у 15 філіях обладнано 37 робочих місць, 36 з яких з доступом до Інтернету (у т. ч. 21 – безкоштовні). У філіях, де комп'ютер поєднує функції службового та читацького робочого місця, ведеться попередній запис на користування комп'ютером. У 10 бібліотеках комп'ютери об'єднані у локальні мережі.

Впродовж року відбувалася модернізація комп'ютерного обладнання. Центральна бібліотека отримала ноутбук від програми «Бібліоміст» за перемогу у проекті «Регіональні піар-офіси сучасних бібліотек», а у філію №8 було придбано за бюджетний кошт 2 комп'ютери та 1 принтер для відкриття Центру електронного обслуговування громадян.

Інтернетом у бібліотеках у звітному році скористалось 30059 користувачі (у 2014 р. – 27919), з них 27389 – вільним доступом (у 2014 р. – 25991). Одним із пріоритетів у роботі з користувачами є надання Інтернет-довідок, картотеку яких ведуть працівники бібліотек системи. За рік виконано 2442 Інтернет-довідки різної тематики.

Платних послуг з використанням комп'ютерної техніки надано на суму 33089 грн., (у 2014 р. – 30455 грн.) Це становить 77% від загальної суми платних послуг, наданих бібліотеками системи у 2015 р.

Забезпеченість комп'ютерами бібліотек міста дозволяє проводити цікаві та змістовні заходи для користувачів. Вони обов'язково супроводжуються презентаціями, яких у 2015 р. було створено 125. Мультимедійні форми донесення інформації викликають зацікавленість, посилюють психологічне сприйняття і глибину засвоєння матеріалу під час проведення масових заходів, сприяють формуванню естетичних смаків.

Фахівці бібліотек системи постійно застосовують сучасні технології для виготовлення наочних матеріалів. Відділ інформаційних технологій та електронних ресурсів надає технічну та інформаційну підтримку заходам, що відбуваються протягом року як у ЦБС, так і у місті. У 2015 р. було розроблено 43 індивідуальних дизайн-макети видавничої продукції.

Протягом червня 2015 р. Хмельницька міська ЦБС вперше стала навчальною базою практики для 14 учнів спеціальності «Оператор комп'ютерного набору» та 9 учнів спеціальності «Секретар керівника» Хмельницького міжшкільного навчально-виробничого комбінату. Під час практики десятикласники мали унікальну можливість побачити роботу бібліотек зсередини, а також долучитися до організації літніх бібліотечних майданчиків.

Учні вдосконалили свої навички роботи в Інтернеті та в текстовому редакторі Microsoft Word, навчилися працювати з картотеками, сканувати та обробляти зображення в програмі Paint.net, створювати презентації у Power Point та відеоролики у «Кіностудії Windows Live». Керівником практики була завідувача сектором електронних ресурсів.

Для популяризації урядових сайтів серед різних категорій користувачів у бібліотеках-філіях регулярно проводяться віртуальні подорожі Верховною Радою України та веб-сайтом Президента України, а також проводяться веб-огляди сайту Хмельницької міської ради.

Однак, є і проблемні ділянки. Подальша інформатизація ЦБС неможлива без придбання обладнання для запровадження електронної документовидачі (принтер для друку штрих-кодів, сканери для зчитування штрих-кодів). Проблемним залишається питання підключення до Інтернету бібліотеки-філії №6 у мікрорайоні Лезневе. Через збільшення навантажень потребує модернізації техніка у деяких бібліотеках-філіях.

Підрозділ 10.2 Популяризація роботи бібліотек через мережу Інтернет

Інноваційні переміни – невід’ємний атрибут сьогодення. Дедалі помітнішими в практиці міських бібліотек стають особливості, що визначають їх як доступний широкому загалу осередок громадських комунікацій. Насамперед це: доступність бібліотечних послуг, публічний, відкритий характер діяльності, використання інформаційних ресурсів і сервісів у віддаленому режимі, розширення масової аудиторії бібліотек.

У 2015 р. найпотужнішим інструментом для швидкого публічного доступу до інформації продовжує залишатись сайт Хмельницької міської ЦБС (www.cbs.km.ua). Саме завдяки йому центральна бібліотека стала переможцем Всеукраїнського конкурсу з популяризації читання на сайтах бібліотек України в номінації *«Кращий сайт з популяризації читання районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС) та філії районної/міської ЦБС»*, організаторами якого є Міністерство культури України та Українська бібліотечна асоціація. Важливо зауважити, що ця перемога здобута втретє. До цього сайт Хмельницької міської ЦБС був двічі переможцем у номінації *«Кращий сайт районної/міської централізованої бібліотечної системи (ЦБС)»*: вперше у 2012 р., а вдруге – у 2014 р.

Тож важливим є питання ефективного управління контентом веб-сайту, основне завдання якого – постійне оновлення інформації. Завдяки сайту забезпечується зберігання документів у різних форматах: текстовому, фото-, відео-, медіа та інших, які постійно доступні у віддаленому доступі. Розвиваючи дистанційний доступ до джерел інформації, бібліотеки системи створюють віртуальний простір, на якому успішно функціонують усі бібліотечні технології. Та найголовніше при цьому – селекція віртуальних документів, якість яких оцінюється авторитетністю джерел інформації та власне якістю самої інформації.

Так, у 2015 р. було створено віртуальний путівник по ресурсах Інтернет та власних онлайн ресурсах *«Наша Україна»*, де збираються разом кращі матеріали з історії України, її звичаїв, традицій та культури. Були розроблені два

тематичні веб-проекти. Для інформування ВПО було створено розділ «Інформація для внутрішньо переміщених осіб», де зібрана разом інформація для вирішення питань, пов'язаних з тимчасовим перебуванням у місті Хмельницькому. Для популяризації читання створено розділ «Меню для книгоманів», де зібрано разом кращі зразки буктрейлерів, онлайн кросворди та вікторини, власні ресурси, що рекламують книги та читання.

Таким чином, щорічно зростає кількість оцифрованих матеріалів. У 2015 р. додано 260 новин (у 2014 р. – 162), 12 сторінок щомісячних анонсів до видатних подій та бібліотечних заходів, 3 віртуальних виставки (у 2014 р. – 1), підбрано та представлено посилання на 110 ресурсів Інтернет; у розділ «Почесні громадяни» підготовлено 4 сторінки (у 2014 р. – 1 стор.). У розділ «Про ЦБС у пресі» додано 34 друкованих статті (у 2014 р. – 18) та 75 у Інтернет-виданнях (у 2014 р. – 28). У розділ «Про ЦБС» додано сторінку «Хмельницька міська ЦБС – рік 2014». Було створено 16 банерів. Інформація на сайті постійно оновлюється. Загалом, у звітному році було додано на сайт 296 сторінок.

Бібліотекарі не лише оперативно наповнюють сторінки сайту, але й постійно здійснюють контроль за інформаційними потребами та використанням ресурсів мережі користувачами завдяки вебметричним показникам. Так, використовуючи «Яндекс. Метрику», за підсумками року було проведене веб-аналітичне дослідження відвідуваності сайту та поведінки користувачів, зроблено порівняльний аналіз із минулорічними показниками: візитів – 45856 (у 2014 р. – 44541); переглядів – 121920 (у 2014 р. – 106626); відвідувачів 29442 (у 2014 р. – 29797). Відвідування сайту становить 13,5% від загального відвідування ЦБС.

Аналізуючи пошукові запити, було сформовано рейтинг найбільш популярних сторінок веб-контенту. Так, після головної сторінки, найпопулярнішими є «Новини», «Літератори Поділля», «Нові надходження», «Анонси та плани», «Ми знаємо про Хмельницький все».

Сьогодні реклама органічно увійшла в життя бібліотек системи і віддзеркалює не тільки інформаційні ресурси, але й можливості, оскільки стала інструментом, за допомогою якого читачі знають все або майже все про їхню діяльність. Популяризація матеріалів сайту ЦБС проводиться за допомогою соціальних мереж *Facebook* – 156 публікації, висвітленням у ЗМІ, через публікації у матеріалах конференцій та виступів на них. Для популяризації сайту Хмельницької міської ЦБС і роботи відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів було дано два інтерв'ю для МТРК «Місто». 21.09.2015 р. «Досліджувати Хмельницький можна просто» та 09.12.2015 р. «Крацій бібліотечний сайт».

Для спілкування та обміну досвідом з колегами, з відомими сучасними авторами, а також для популяризації ресурсів і послуг 13 бібліотек-філій мають свої сторінки на *Facebook* і є членами груп «Бібліотекарі міста

Хмельницького», «Бібліотекарі Хмельниччини», «Сучасний бібліотекар» та інших. 5 бібліотек-філій мають сторінки *Вконтакте*. 12 бібліотек-філій ведуть свої професійні блоги (ЦБ – 3 блоги, філія №14 – 2 блоги, мають свої блоги філії №№2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13). У 2015 р. загальна кількість публікацій на них – 445. 14 бібліотек-філій мають адресу електронної пошти. 13 бібліотек-філій мають адреси Skype.

У 2015 р. в центральній бібліотеці проходила акція «Один день у бібліотеці». Протягом дня бібліотекарі фотографували все цікаве, що відбувалося у книгозбірні та розміщували у вигляді репортажу на своїх сторінках у соціальних мережах, чим привернули до себе велику увагу Інтернет-спільноти.

Важливим у роботі сучасних бібліотек є сервіси для зберігання, обміну та спільної роботи над інформаційними об'єктами в режимі онлайн. Колектив у своїй роботі використовує *Google disk* для заповнення звітних таблиць, використання рекомендацій, інструкцій, які розробляє центральна бібліотека, для обміну та поширення інформації між всіма бібліотеками-філіями системи. Створені бібліотекарями відео-ролики про масові заходи розміщуються на каналі «*YouTube*».

Відповідно до «Концепції електронної бібліотеки Хмельницької міської ЦБС» від 27.02.2013 р. та Закону України «Про авторське право та суміжні права» і використовуючи «хмарні» сервіси, управління якими відбувається через бази даних в «*ІРБІС*», працівники відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів у співпраці з методично-бібліографічним відділом продовжують активно наповнювати повнотекстову електронну базу «*Електронна бібліотека*». У 2015 р. ними було відскановано і відформатовано 91 (у 2014 р. – 88) статтю та викладено на сервіс <https://ru.calameo.com> у форматі PDF. Повна база налічує 248 статей. Окрім того, опанування програми Calameo сприяє популяризації електронних версій видань бібліотек, які стали невід'ємною частиною блогів, сайту та сторінок у соціальних мережах.

Підрозділ 10.3 Діяльність Пунктів вільного доступу до мережі Інтернет

У бібліотеках Хмельницької міської ЦБС працює 6 безкоштовних Пунктів вільного доступу до мережі Інтернет від програми «*Бібліоміст*», у яких обладнано 21 робоче місце. У 2015 р. безкоштовним Інтернетом скористалося 27389 користувачів (2014 р. – 25991), а це на 1398 більше, ніж в минулому році.

Користувачі старшої вікової категорії найчастіше звертаються до бібліотек з приводу: онлайн резервування та придбання квитків (Укрзалізниця); пенсійного калькулятора на сайті Пенсійного фонду України; калькулятора розрахунку допомоги по безробіттю; електронного доступу до оформлення субсидій. Під час проведення виборчої

компанії знайомилися із списками кандидатів у депутати до міської та обласної рад, кандидатами на посаду міського голови.

Серед молоді популярністю користуються: подання електронної заяви про вступ у вищі навчальні заклади; реєстрація на зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО); перегляд списків на влаштування дитини у дитячий садочок; пошук роботи через Інтернет; віддалений банкінг «Приват24», покупки через Інтернет та інше. А от школярі полюбляють ігри, спілкування у соціальних мережах, готують реферати та домашні завдання тощо.

Активно в бібліотеках використовується скайп-спілкування. Користувачі спілкуються зі своїми друзями та родичами, які знаходяться далеко за межами міста і України.

Розуміючи, що користувачі не завжди володіють достатньою технічною підготовкою для того, щоб скористуватися Інтернет-послугами, бібліотекарі виступають консультантами або навчають інформаційній грамотності. Буває й так, що користувачі у бібліотеці сідають за комп'ютер вперше, а тому вони проходять навчання.

У 2015 р. в центральній бібліотеці за допомогою бібліотекарів індивідуальні навчання щодо роботи з комп'ютером пройшли 5 користувачів. А у бібліотеці-філії №14 працівники навчили і надали консультації щодо користування мережею Інтернет 27 особам (різновікова категорія), які вперше сіли за комп'ютер.

Декілька історій успіху:

Використовуючи можливості Інтернет та за допомогою працівників читального залу центральної бібліотеки, користувач Буліч Анатолій створив та налагодити свій бізнес. Працівники змогли організувати для нього безперервну роботу кожного дня, а він за допомогою Інтернету налагодив стосунки із партнерами та досягнув погодження на початок виробництва.

Курдибаха Олександр – відвідувач бібліотеки-філії №9, близько півроку сидів без роботи, за освітою будівельник. За допомогою з пошуку роботи звернувся у бібліотеку, пройшов курси з основ працевлаштування та у пункті вільного доступу до мережі Інтернет бібліотеки знайшов фірму у Польщі, якій потрібні були працівники за його фахом. Чоловік подав заявку та отримав офіційну роботу за кордоном за контрактом на рік.

20 серпня, напередодні Дня Незалежності України, у рамках проекту «Єдина країна – online», центральна бібліотека брала участь у Всеукраїнській онлайн-грі «Бібліотеки єднають молодь». Ініціатором такого заходу стала Запорізька обласна бібліотека для юнацтва, а його метою було об'єднати молодь 12-ти регіонів України. Гравці відповідали на питання різного рівня складності, але в той же час цікаві та різноманітні, які надходили з усіх куточків України.

З появою вільного доступу до Інтернету у бібліотеці-філії №2 з'явилися такі нові форми масової роботи як відео-перегляди мультфільмів та фільмів, онлайн-екскурсії тощо.

У бібліотеці-філії №12 є сучасне обладнання: проектор, екран, DVD. Це дозволяє проводити цікаві змістовні заходи для читачів різних вікових груп. Активними користувачами та партнерами бібліотеки є вчителі загальноосвітніх шкіл, які часто звертаються за допомогою у створенні презентацій, слайд-шоу, віртуальних екскурсій. Безкоштовний доступ до мережі Інтернет допомагає у навчанні вчителів, проведенні тренінгових занять зі створення презентацій, відеороликів.

Щорічно, напередодні осінніх канікул, у бібліотеках ЦБС проводять *Тиждень Інтернету*. В жовтні 2015 р. у бібліотеці №12 проведено тренінг «*На теренах Інтернету*». Після проведення першого тренінгу на прохання вчителів ще двічі проводили це заняття.

У бібліотеці-філії №14 надаються 10-хвилинні консультації з питань використання безкоштовного Інтернету. Для батьків проводяться індивідуальні інформаційні консультації «*Ліки навколо нас*», «*Шлях до здоров'я*», «*Безробітні мають шанс*». Для дітей – презентація розвиваючих онлайн-ігор. Комп'ютерна техніка використовується для інформування громадян про діяльність органів влади, видавничої діяльності, ведення діловодства, довідково-бібліографічного апарату бібліотеки та забезпечення доступу до нього користувачам бібліотеки.

У бібліотеці-філії №14 постійно проводяться навчання, тренінги, але робота спланована таким чином, щоб не лише навчити користуватися Інтернет-ресурсами, а й орієнтувати користувачів на кращі сайти (сайт Хмельницької міської ЦБС всім користувачам бібліотеки знайомий), всебічно показати можливості Інтернету для дозвілля, навчання та спілкування.

На сервері у ЦБ у 2015 р. встановлена програма «*Data Giraffe*», клієнтські версії якої є на всіх комп'ютерах, що надають вільний доступ до Інтернету. Завдяки цій програмі, подарованій бібліотекам програмою «*Бібліоміст*», є можливість моніторингу роботи пунктів вільного доступу, оперативного реагування на технічні негаразди роботи техніки. Дуже зручним є опитування користувачів та обробка даних анкетування. У звітному році було проведено за допомогою «*Data Giraffe*» 2 дослідження (див. підрозділ 12.7).